

Maxim Gorkij

Irta Nyikoláj Gudzij

TIZ ÉVVEL ezelőtt halt meg Maxim Gorkij. Ha egyszer bizonyítani kellene, hogy az orosz nép milyen tehetséges és milyen nagy szerepe van a világ kultúrájának fejlesztésében, akkor csak rá kell mutatni Lomonoszovra és Gorkijra, még sem említve a többi, népi származású, kiváló orosz nevet.

Lomonoszov és Gorkij az orosz nép csodái. Ők valóban népükből nőttek ki. Mindketten nehéz életutat jártak meg, temérdek súlyos akadály tornyosult elébük, míg utat törhettek hatalmas tehetségüknek.

Lomonoszovot Puskin elnevezte az első orosz egyetemnek, Bjelinszkij, a híres orosz kritikus az orosz irodalom Nagy Péterének. Ami azt jelenti, hogy Lomonoszov munkásságával megfelelt az akkori orosz életben felmerült valamennyi kérdésre s hogy irodalmi tevékenysége Első Péter legjobb hagyományával egyenértékű.

Ha az egyetem szót a maga eredeti jelentése szerint értelmezzük, vagyis a műveltség és kulturális nevelés hatalmas fegyverzetének tekintjük, akkor Gorkijt joggal nevezhetjük az orosz életből kinőtt szovjet-korszak egyetemének. Mert Gorkij nemcsak kiváló írásművész, hanem egyben az élet nagy tanítója, a szovjetember nagy nevelője is.

Lomonoszov, az archangelszki parasztember egész tehetségét hazája szolgálatának szentelte, ugyanúgy Alexej Peskov mázolósegéd — irodalmi álnevén Gorkij

— minden tudását arra használta fel, hogy megtanítsa népét, hogyan teremthet magának valóban emberhez méltó, derűs, boldog, értelmes életet. Tette ezt mint elsőrangú íróművész — a tollával s mint szenvedélyes közéleti ember, közíró, forradalmár, szervező — szóval, tettel, irodalmi, tudományos és kultúrmunkával. Mi ez, ha nem a legmagasabb értelemben vett egyetem?

Lomonoszov érdeme, hogy mint író és tudós azon az úton haladt, amelyet Nagy Péter jelölt ki az új Oroszország számára; Gorkijé, hogy erősítette Lenin és Sztálin munkáját, Szovjetország megteremtésének, a szovjetember kialakításának ügyét. Ezért mondotta Molotov Gorkij hamvai fölött tartott gyászbeszédében: „Lenin halála óta Gorkij halála hazánk és az egész világ legnagyobb vesztesége.”

Ugy van, az egész világ vesztesége, mert Gorkij hatása elért messze az orosz határokon túl. Különösen megnyilvánult hatásának ereje a halálakor elhangzott kijelentésekben, a legkiválóbb írók véleményeiben. „Gorkij: korunk nagyszerű fátylaja, utat mutatott az egész világnak” írta róla Henri Barbusse. Sherwood Anderson szerint „Gorkij egyike volt a jelenkori irodalom igazi alkotóinak”. „Vajjon ki volt közülünk, — kérdi a továbbiakban — akire nem hatott volna ennek a nagy embernek igazi humanizmusa és tehetsége? Ő a vérszerinti atyja egész mai irodamunknak”. Theodore Dreiser így írt: „Gorkij képviselte azokat a realista írókat, akik olyan magaslatról néztek jelenünkre és jövőnkre, amelyet igen nehéz elérni s ahonnét a legszélesebb, legvilágosabb távlatok nyílnak”. Upton Sinclair így vall Gorkijról: „Maxim Gorkij könyvei ifjúságomtól kezdve erősen befolyásolták egyéniségem kialakulását”. Antonio Machado, a nagy spanyol költő mondotta, hogy a régi orosz írók közül talán egy sem gyakorolt a huszadik század első évtizedeinek spanyol irodalmi fejlődésére olyan erős hatást, mint Gorkij.

Csak egy valóban nagy író arathatott ily általános elismerést és megbecsülést, mint Gorkij, aki műveiben az egész társadalom legnagyobb problémáit vetette fel és nagyszerű írásművészetével meg is felelt e kérdésekre.